

Det förekommer ord och uttryck i boken
som vi i dag inte använder, till exempel neger och nigger.

Förlaget har dock valt att behålla den ursprungliga
översättningen av dessa. Boken skrevs i mitten av 1930-talet
då språkbruket var ett annat och översättningen följer
det amerikanska originalet.

Grafisk form Åsa Wärn Björling
Omslagsbild Getty Images/Thomas J Abercrombie
Författarfoto AKG/Scanpix

Originalets titel *Absalom, Absalom!*
Copyright © 1936 by William Faulkner
Copyright renewed 1964 by Estelle Faulkner and Jill Faulkner Summers
This translation published by arrangement with Random House, an imprint of
Random House Publishing Group, a division of Random House, Inc.

Den svenska översättningen
Copyright © 2007 Brombergs Bokförlag AB
Tryck WS Bookwell, Finland 2007
isbn 978-91-7337-007-3

www.brombergs.se

FÖRORD

av Kjell Espmark

När William Faulkner 1950 tilldelades 1949 års Nobelpris var det ett oväntat val. Denne nydanare inom romankonsten var då ännu relativt okänd. Den amerikanske litteraturkritikern Robert Spiller säger att priset ledde till en omläsning som avslöjade en helt ny Faulkner. Här om inte annars tycks Nobelpriset ha haft den märkbara effekten att bidra till ett rättvist erkännande åt en stor författare. Det kan tilläggas att erkännandet fick historisk betydelse. Faulkner blev en inspirationskälla för *le nouveau roman* i Frankrike och så småningom en mäktig stimulans för Latinamerikas magiska realism. En viktig roll har Faulkner spelat också i den nya kinesiska prosan – liksom för en senare amerikansk nobelpristagare, Toni Morrison. I mina ögon är detta det vackraste litteraturpriset någonsin.

Om det väldiga inflytandet på sentida berättarkonst kunde 1950 års akademi ingenting veta. Men man föregrep utvecklingen genom att satsa på vad man urskilde som en stor experimentator. Inte minst märkligt är att den som visade denna klarsyn är en företrädare för tioalets borgerliga realism, Gustaf Hellström – han som med *Snörmakare Lekholm får en idé* skapade den stora romanen om den svenska klassresan (eller som det på den tiden hette: ståndscirkulationen). Hellström, som skrivit sakkunnigutlåtandet över Faulkner, ser i honom ”en av de för närvarande allra främsta gestalterna inte endast i nordamerikansk utan överhuvudtaget i anglosachsisk romandiktning”. Han framhåller dels Faulkners ”glödande inbillningskraft och intensiva psykologiska gestaltungs-förmåga”, dels hans ”från roman till roman varierande berättarteknik”. Han noterar också författarens unika behärskning av det engelska språket från skilda epoker. Mot bakgrunden av de föregående decenniernas avoghet inom Akademien mot all konstnärlig komplikation ter sig

Hellströms analys av *Absalom, Absalom!*, "Faulkners svårtillgängligaste verk", särskilt imponerande. Hans läsning utmynnar i ett försvar mot anklagelserna för misslyckande: "Det är en mäktig, för att inte säga överväldigande skaparkraft som här fått sin utlösning; det är endast genier som gör sådana misslyckanden." Enligt hans uppfattning är detta "en av de säregnaste och mest fascinerande romaner som skrivits på mången god dag".

Med fin intuition banar den sakkunnige väg in i denna svårtillgängliga terräng genom att aktualisera en näraliggande, älskad berättarkonst. Han jämför Faulkners landskap – Yoknapatawpha County – med Selma Lagerlöfs Värmland och hans Jefferson City med Hjalmar Bergmans Wadköping. Han visar vidare hur Faulkner – liksom de två svenska berättarna "både romantiker och realist" – delar Lagerlöfs tro att ingen undgår sitt straff eller berövas en rättmätig medkänsla, samtidigt som han kommer nära Bergmans groteska humor. Men Faulkners scen är, finner Hellström, mörkare och blodigare och dess samhälleliga bakgrund vitt skild från den stabila rättsordningen hos de svenska författarna.

Med denna effektiva vägledning i Faulkners värld lyckades Hellström få Akademien med på ett pris till en svårtillgänglig förnyare: i hans tal till pristagaren blev denne "– vid sidan av Joyce, och kanske i ännu högre grad än han – den store experimentatorn i vårt århundrades berättarkonst". Den förste Hellström lyckades vinna för sin kandidat var Nobelkommitténs ordförande, Anders Österling. Denne erkände i sitt yttrande att han hyst betänkligheter inför "de djupt depressiva teman" Faulkner med förkärlek behandlar. Det motsvarade föga "den fordran på trösterik eller i någon mån positiv livssyn, som fick anses åsyftad i föreskriften om idealisk riktning". "Men", tillades det, "hans konstnärliga integritet är så stark och egenartad att man slutligen tvekar att lägga en dylik måttstock på hans romaner". Österling var därför beredd att för sin del instämna i den sakkunniges "klart avvägda" värdering av Faulkners "berättargeni". Han fann också dennes "ställning i den litterära världen" så kvalificerad att ett pris skulle hälsas med bifall både i Amerika och Europa. I den värderingen instämde inte de övriga i kommittén – men lyckligtvis Akademiens majoritet.

Samtidens reservationer inför *Absalom, Absalom!* har bleknat. Numera ser man boken som den största av Faulkners romaner. Men

Absalom, Absalom! är samtidigt författarens mest komplicerade verk. Romanen låter oss på ett helt nytt sätt själva ta del i ett kreativt sökande efter sanningen, sanningen om den hänsynslöse överste Thomas Sutpens liv och död i 1800-talets Södern. Det finns ingen auktoritativ berättarröst som leder oss genom skeendet. Tvärtom får vi söka oss fram genom flera olika versioner till vad som kan ha hänt. Det vi urskiljer är spridda fragment av en släkthistoria som sträcker sig från 1833 till 1910 och i centrum har Sutpens ambition att grunda en aristokratisk dynasti – det ståtliga huset, plantagen och det respektabla giftet är medel att tilltvinga sig en social revansch. När han återvänder från inbördeskriget vidtar ett förfall i det militära nederlagets skugga. Han motsätter sig dottern Judiths giftermål med Charles Bon, sonen Henrys vän. Det inleder de tragiska förvecklingarna. Henry skjuter Bon och flyr – och tar med sig utsikten till en dynasti. I sin längtan efter en manlig arvinge förför översten en flicka i det vita lantarbetarproletariatet, överger henne när resultatet av förbindelsen blir en dotter och dödas av flickans morfar. Henry återvänder för att dö och herrgården bränns ner.

Men detta dramatiska skeende når oss alltså bara fragmentariskt via olika berättare. I sin studentlya vid Harvard berättar Quentin för vännen Shreve (som senare svarar med *sin* tolkning) vad han fått höra av Sutpens svägerska Miss Rosa och av sin far, den senare en förmedlare av upplysningar från översten själv; några brev kompletterar vittnesbörden. Tillsammans försöker de båda vännerna rekonstruera den svårätkomliga Sutpen och hans öde. Men versionerna spretar åt olika håll. Miss Rosas berättelse lägger ett obehagligt moraliskt perspektiv på sydstatshistorien och ser Sutpens fall som ett Guds straff medan faderns berättelse berövar historien varje begriplig innebörd. Quentin finner den ena versionen lika otillfredsställande som den andra. Man kan varken döma eller avstå från att söka förstå.

Detta spel med olika berättarramar är mindre förvillande än man kunde tro och tjänar insikten om den historiska kunskapens relativitet. De skeenden vi vill komma åt kan inte avkrävas någon entydig innebörd. När Sutpen vägrar att låta dottern gifta sig med Bon – är det för att hindra ett incestuöst förhållande? Och när Henry skjuter Bon – har det samma motiv eller är det en rasistisk akt mot en halvbror som visat sig ha negerblod i ådrorna? Den und-

flyende sanningen måste pejlas in från flera skilda utsiktspunkter och kan aldrig bli annat än approximativ. Sutpen, med sin aningslösa rationalism och sitt sätt att behandla människor som redskap, kunde inte själv förstå sin situation. För en sådan insikt krävs en fantasi han inte förfogade över. *Absalom, Absalom!* har drag av detektivroman – steg för steg närmar vi oss en möjlig lösning. Men romanen är framför allt en tragedi som leder tanken än till den bibliska historien, än till det grekiska dramat. Titeln återkallar gamla testamentets berättelse om Davids son som gjorde uppror mot fadern och dödades. Skeendets monumentalitet och obeveklichkeit associerar samtidigt till verk som Konung Oidipus. Den undergångsdömde Sutpen ges nästan övermänskliga dimensioner och den handling som framträder via de skilda berättelserna får mytisk storhet och representativitet. Vad det till sist handlar om är de krafter som styr våra liv, om spelet mellan frihet och ofrånkomlighet och om trevandet efter en insikt som bara inlevelseförmåga och rörlig vidsyn kan skymta.

FÖRSTA KAPITLET

Från strax efter klockan två nästan till solnedgången den långa vindlösa heta trötta septembereftermiddagen satt de i vad miss Coldfield fortfarande kallade kontoret därför att hennes far hade kallat det så – ett skumt hett kvavt rum med samtliga spjäljalusier neddragna och fästade i fyrtyotre somrar, därför att när hon var en flicka någon hade trott att ljus och luft som rörde sig förde med sig värme och att mörker alltid var svalare, och som (efterhand som solen lyste mer och mer på den sidan av huset) randades med gula skåror fulla av dammkorn som Quentin tänkte på som stänk av själva den döda gamla torkade färgen som blåste inåt från de flagnande spjäljalusierna som vind kunde ha blåst dem. Där fanns ett blåregn som blommade för andra gången denna sommar på en spaljé av trä utanför det ena fönstret där sparvar då och då gjorde slumpvisa besök och åstadkom ett torrt och livfullt och dammigjt ljud innan de gav sig iväg: och mitt emot Quentin satt miss Coldfield i det oföränderliga svarta som hon hade burit i fyrtyotre år nu, ingen visste om det var för syster, far eller för den som inte blev hennes äkta man, satt så rakt upp och ner på den raka och hårda stol som var så hög åt henne att hennes ben hängde raka och stela som om hon haft skenben och fotleder av järn, fötterna ovanför golvet som barns fötter med samma attityd av vanmäktigt och statiskt raseri, talade med sin bistra härjade bestörta röst till dess att till slut lyssnandet upphörde och hörselsinnet avtrubbades och de sedan länge döda föremålen för hennes vanmäktiga men ändå okuvliga missräkning trädde fram ur det förblivande och drömska och segerrika dammet, som om de väckts till liv av den kränkta rekapitulationen, stilla likgiltiga och harmlösa.

Hennes röst upphörde inte, den bara försvann. Där var det skumma kistlukande dunklet sött och översötat av det för andra gången blommande blåregnet vid ytterväggen, som pressats och destillerats och ytterligare destillerats av den stillsamt brutala sep-

tembersolen, in i vilket då och då trängde det högljutt sammanträngda fladdrandet av sparvarna likt en fjädersnurra som hålls igång av en lat pojke, och den fräna lukten av gammalt kvinnokött som så länge bevarat sin jungfrudom, medan det bleka tärda ansiktet iakttog honom ovanför den vagt antydda triangeln av spetsar vid handleder och hals från den alltför höga stol på vilken hon påminde om ett korsfäst barn; och rösten som inte tystnade utan försvann in i och sedan dök ut ur de långa pauserna som en ström, en rännil från fläck till fläck av torr sand, och spöket grubblande med skugglik foglighet som om det hade varit rösten det hemsökte, där ett annat mera gynnat skulle ha haft ett hus. Ut ur ett ljudlöst åskslag kom han tvärt (man-häst-demon) ut på en scen så fridfull och korrekt som ett skolbarns tavla i vattenfärger, med svag sva- vellukt kvar i hår och skägg, och grupperad bakom honom hans skara vilda negrer som består som tämjts att gå upprätt som människor, i attityder både vilda och harmoniska, och bland dem, med handbojor som de, den franske arkitekten, bister, tärn och i trasor. Orörlig, skäggig och med den ena öppna handen lyftad satt ryt- taren där; bakom honom skockade sig stillsamt de vilda svarta och den fångslade arkitekten, bar som en blodlös paradox de skyfflar och hackor och yxor som hörde till en fredlig erövring. Så tyckte sig Quentin i den långa stunden av ickehäpnad se dem plötsligt översvämma de hundratals kvadratkilometrarna av stillsam och häpen jord och våldsamt dra hus och park upp ur det ljudlösa ingenting och lägga ner dem som spelkort på ett bord under den orörliga och överstesträsterliga handen, skapande Sutpen's Hundred, *Varde Sutpen's Hundred* som en gång *Varde ljus*. Så kunde han höra på nytt och nu tycktes han lyssna till två skilda Quentin – den Quentin Compson som förberedde sig för Harvard nere i Södern, i de avlägsna trakter som dött artonhundrasextiofem och som nu befolkades av grälsjuka förolämpade gäckade vålnader, som lyssnade, var tvungen att lyssna till en av de vålnader som hade vägrat att vila i frid till och med längre än de flesta och som berättade för honom om gamla spöktider; och den Quentin Compson som ännu var för ung för att vara en vålnad, men som ändå var tvungen att bli det en dag, eftersom han var född och uppväxt i den djupa Södern precis som hon – de två separata Quentin talade nu till varandra i den långa tystnaden av ickemänniskor på ett språk som aldrig hade fått

ord, ungefär så här: *Det verkar som om denna demon – hans namn var Sutpen – (överste Sutpen) – överste Sutpen. Som kom från ingenstans och utan varning till trakten med en skock främmande nigrer och skapade en plantage – (Slet med våld upp en plantage, säger miss Rosa Coldfield) – slet med våld. Och gifte sig med hennes syster Ellen och avlade en son och en dotter som – (Avlade utan ömbet, säger miss Rosa Coldfield) – utan ömbet. Som skulle ha blivit hans stolthet och en sköld och tröst på ålderns dagar, fast – (Fast de krossade honom eller någonting sådant eller han krossade dem eller någonting sådant. Och dog) – och dog. Utan att saknas av någon, säger miss Rosa Coldfield – (Utom av henne själv) Ja, utom av henne själv. (Och av Quentin Compson) Ja. Och av Quentin Compson.*

”Därför att du reser bort för att studera vid Harvard har jag hört”, sade miss Coldfield. ”Så jag kan inte tänka mig att du nånsin kommer tillbaka hit och blir en småstadsadvokat i en stad som Jefferson, eftersom folket i norr redan har sett till att det inte finns så mycket kvar i Södern för en ung man. Så du kanske försöker bli författare som så många herrar och damer också i Södern gör nuförtiden och kanske kommer du en dag att minnas det här och skriva om det. Jag antar att du kommer att vara gift då och kanske din hustru vill ha en ny klänning eller en ny fätölj till hemmet och då kan du skriva om det här och skicka det till någon tidning. Kanske kommer du till och med att tänka vänliga tankar om den gamla kvinna som fick dig att sitta inomhus en hel eftermiddag och lyssna, medan hon berättade om människor och händelser som du varit lycklig nog att slippa uppleva, när du ville vara ute bland människor i din egen ålder.”

”Ja, ma’am”, sade Quentin. *Det är bara det att hon inte menar just det, tänkte han. Det är därför att hon vill att det ska berättas.* Det var fortfarande tidigt på eftermiddagen. Han hade kvar i fickan det brev som han strax före klockan tolv hade fått överlämnat av en liten negerpojke, ett brev där hon bad att han skulle göra ett besök hos henne – den gammaldags, stelt formella anhällan som i praktiken var en befallning, nästan från en annan värld – det underligt ålderdomliga arket av gammalt fint brevpapper med den prydliga trötta gnetiga handstilen som han, på grund av sin förvåning över denna begäran från en kvinna som var tre gånger så gammal som han själv och som han hade känt i hela sitt liv utan att ha växlat

hundra ord med henne eller kanske på grund av det faktum att han bara var tjugo år gammal, inte märkte att den avslöjade en karaktär som var kall, oförsonlig och till och med hänsynslös. Han efterkom hennes begäran genast efter middagen, promenerade den knappa kilometern mellan sitt hem och hennes genom den tidiga september torra dammiga hetta och in i hennes hus. Även detta var på något sätt mindre än sin faktiska storlek – det var i två våningar – omålat och en smula sjabbigt, men ändå med något av en bister uthållighet som om det precis som hon hade formats för att passa in i och komplettera en värld som på alla sätt var en smula mindre än den i vilken det befann sig. Där i dunklet i den instängda hallen, där luften till och med var varmare än ute, som om därinne funnits instängda som i en gravkammare alla de djupa suckar över långa heta dagar som hade hörts där under de fyrtiofem åren, väntade den lilla gestalten i svart som inte ens frasade, den vaga triangeln av spetsar vid handleder och hals, det bleka ansiktet som såg på honom med ett begrundande, ivrigt och uppmärksamt uttryck för att bjuda honom stiga in.

Det är för att hon vill att det ska berättas, tänkte han, så att människor som hon aldrig kommer att få träffa och vilkas namn hon aldrig kommer att få höra talas om och som aldrig har hört hennes namn eller sett hennes ansikte kommer att få läsa om det och äntligen få veta varför Gud lät oss förlora Kriget: att Han endast genom våra mäns blod och våra kvinnors tårar kunde stoppa denna demon och utplåna hans namn och hans ätt från jordens yta. Och nästan i samma ögonblick avgjorde han att det inte var av det skälet som hon hade skickat brevet eller skickat det just till honom, eftersom hon, om hon bara hade velat berätta det, skriva det eller till och med få det tryckt, inte hade behövt kalla på någon – en kvinna som redan i hans (Quentins) fars ungdom hade etablerat sig som stadens och countyts poeta laureatus genom att på det strängt begränsade utrymmet i countyts tidning få infört dikter, oden, lovsånger och gravskrifter, hämtade ur någon bitter och obeveklig vägran att erkänna nederlag.

Det skulle dröja tre timmar ännu innan han fick veta varför hon hade skickat efter honom, därför att en del av det hon berättade, den första delen, kände Quentin redan till. Det var en del av hans arv, hans tjugo år i samma luft och med fadern talande om mannen Sutpen; en del av stadens – Jeffersons – åttio år i samma luft som

mannen själv hade andats, åren mellan denna septembereftermiddag nittonhundranio och den söndagsmorgon artonhundraotrettio när han först red in i staden ut ur ett förflutet omöjligt att urskilja och förvärvade sin mark ingen visste hur och byggde sitt hus, sitt ståtliga hus, till synes ut ur tomma intet och gifte sig med Ellen Coldfield och avlade sina två barn – sonen som gjorde den dotter till änka som ännu inte hade stått brud – och så fullbordade sin bestämda bana till dess våldsamma (åtminstone miss Coldfield skulle ha sagt rättvisa) slut. Quentin hade växt upp med allt detta; bara namnen var utbytbara och nästan otaliga. Hans barndom var full av dem; hans kropp en tom hall som ekade av sonora besegrade namn; han var ingen varelse, inte ett väsen, han var ett samfund. Han var en kasern befolkad av tjurskalliga tillbakablickande vålnader som fortfarande, fyrtiotre år efteråt, höll på att hämta sig från den feber som hade botat sjukdomen, vakna ur febern utan att ens veta att det var febern de hade kämpat mot och inte sjukdomen, såg envist och motspänstigt bakåt bortom febern och in i sjukdomen med verkligt beklagande, försvagade av febern men ändå fria från sjukdomen och inte ens varse att friheten var den frihet som består i vanmakt.

”Men varför berätta det för mig?” sade han till sin far samma kväll, när han kom tillbaka hem, sedan hon till slut hade gett honom fri sedan han lovat att komma tillbaka efter henne i enspannaren; ”varför berättar hon det för mig? Vad betyder det för mig att jorden eller marken eller vad det var blev trött på honom till slut och vände sig emot honom och krossade honom? Vad betyder det att den krossade hennes familj också? Den kommer att vända sig mot oss och krossa oss alla en dag, antingen vi heter Sutpen eller Coldfield eller nånting annat.”

”Aha”, sade mr Compson. ”För många år sen gjorde vi i Södern våra kvinnor till damer. Så kom Kriget och gjorde damerna till vålnader. Så vad kan vi, som ändå är gentlemän, göra annat än lyssna till dem som blivit vålnader?” Sedan sade han. ”Vill du veta det verkliga skälet till att hon valde dig?” De satt på verandan efter kvällsmaten och väntade på att det skulle bli dags för Quentin att hämta miss Coldfield. ”Det var därför att hon behöver någon som följer med henne – en man, en gentleman, men en som fortfarande är tillräckligt ung för att göra det hon önskar, göra det så som hon vill att det ska göras. Och hon valde dig därför att din farfar var så

mycket av en vän som Sutpen någonsin fick i dessa trakter, och hon tror förmodligen att Sutpen kan ha berättat något för din farfar om sig själv och henne, om den förlovning som inte blev någon förlovning, om det löfte som aldrig infriades. Kanske till och med har talat om för din farfar varför hon till slut vägrade att gifta sig med honom. Och att din farfar kan ha talat om det för mig och jag sedan för dig. Och så kommer historien på sätt och vis, oberoende av vad som händer därute i kväll, ändå att stanna inom familjen; familjespöket (om det är ett sådant) fortfarande instängt på vinden. Hon kanske tror att Sutpen aldrig skulle ha fått fotfäste här om det inte hade varit för vänskapen med din farfar, och att han, om han inte hade fått detta fotfäste, inte skulle ha kunnat gifta sig med Ellen. Så hon kanske anser att du genom arv är delvis ansvarig för vad som hände henne och hennes familj genom honom.”)

Vilket skälet nu var till att hon hade valt honom, vare sig det var detta eller något annat, så tog det, tänkte Quentin, lång tid att komma fram till det. Under tiden började, som om i ratio inverso till den försvinnande rösten, den uppväckta vålnaden av den man som hon varken kunde förlåta eller få hämnd på att anta nästan solida och permanenta former. Omgiven av och innesluten i sina helvetiska dunster, sin aura av fördärv, grubblade den (funderade, tänkte, tycktes besitta förmåga att känna, som om den, trots att den berövats friden – som i varje fall var oemottaglig för trötthet – som hon vägrade att ge den, fortfarande oåterkalleligen var utom räckhåll för hennes vrede) fridsam och harmlös och just nu inte ens särskilt uppmärksam – den gräsliga skepnad som, medan miss Coldfields röst fortsatte, inför Quentins ögon frigjorde ur sig de två barn som till hälften var vidunder, dessa tre en skugglik bakgrund för den fjärde. Den fjärde var modern, den döda system Ellen: denna Niobe utan tårar som hade gett sig åt demonen i ett slags mardröm, som ännu medan hon levde aldrig hade rört sig som en levande eller sörjt med tårar, som nu hade en attityd av fridfull och omedveten övergivenhet, inte som om hon antingen hade överlevat de andra eller hade dött före dem, utan som om hon aldrig hade levat över huvud taget. Quentin tyckte sig se dem, alla fyra uppställda i den konventionella familjegrupp som hörde till perioden, formellt och livlöst värdiga, och sedda nu som det bleknade och ålderdomliga fotografiet själv skulle ha tagit sig ut förstorat och upp-

hängt på väggen bakom och ovanför rösten och om vars därvaro röstens ägare inte ens var medveten, som om hon (miss Coldfield) aldrig hade sett detta rum tidigare – en bild, en grupp som även för Quentin verkade egendomlig, motsägelsefull och bisarr; inte riktigt fattbar, inte (ens för en tjugوåring) riktigt riktig – en grupp vars sista medlem hade varit död i tjugofem år och den första i femtio, frammanade nu ur det kvava dunklet i ett dött hus mellan en gammal kvinnas bistra och oförsonliga vägran att förlåta och den passiva förargelsen hos en tjugوåring som sade sig själv ännu medan rösten talade *Kanske måste man känna människor mycket väl för att älska dem men när man har hatat någon i fyrtiotre år måste man känna dem väldigt väl så det kanske är bättre då, kanske är det bra då därför att efter fyrtiotre år kan de inte längre varken göra en häpen eller mycket belåten eller mycket förargad.* Och kanske den (rösten, lusten att prata, den klentrogna och outhärdliga förvåningen) en gång till och med hade varit ett högt rop, tänkte Quentin, för länge sedan när hon var en flicka – ett rop av ung och okuvlig icke-ånger, en anklagelse mot blint öde och grymma omständigheter; men inte nu: nu fanns där bara det ensamma gäckade gamla kvinnoköttet sedan fyrtiotre år tillbaka forskansat i den gamla förolämpningen, det gamla oförlätliga kränkt och förrått av den slutliga och fullständiga skymf som var Sutpens död:

”Han var ingen gentleman. Han var inte ens en gentleman. Han kom hit med en häst och två pistoler och ett namn som ingen någonsin hade hört tidigare, visste säkert om det var hans eget mer än om hästen var hans egen eller ens pistolerna, sökte ett ställe där han kunde gömma sig, och Yoknapatawpha County försåg honom med det. Han sökte få män med anseende att stänga ute andra och senare ankomna främlingar som i sin tur sökte honom, och Jefferson tillhandahöll dessa män. Så behövde han bli respekterad, behövde en dygdig kvinna som sköld, för att göra honom oåtkomlig även för de män som hade gett honom beskydd den oundvikliga dag och timme när även de måste resa sig mot honom i förakt och fasa och angripa honom; och det var min och Ellens far som gav honom denna sköld. Åh, jag för inte Ellens talan: blind romantisk dåre som bara hade ungdom och oerfarenhet som ursäkt om ens det; blind romantisk dåre, så efteråt blind kvinna mor och dåre när hon inte längre hade vare sig ungdom eller oerfarenhet som

sin ursäkt, när hon låg döende i detta hus för vilket hon bytt bort både stolthet och själsfrid och ingen där mer än dottern som redan var detsamma som en änka utan att nånsin ha varit en brud och som tre år senare verkligen var änka utan att ha varit någonting alls, och sonen som hade förkastat det hus i vilket han blivit född och till vilket han bara skulle återvända en enda gång innan han försvann för gott, och det som mördare och nästan brodermördare; och han, djävul och skurk och odjur, i Virginia som soldat, där möjligheterna för jorden att göra sig av med honom var som störst, ändå visste både Ellen och jag att han skulle komma tillbaka, att varenda man i våra arméer måste falla innan en kula fann honom; och bara jag, ett barn, ett barn glöm inte det, fyra år yngre än just den systerdotter hon begärde att jag skulle rädda, som Ellen kunde vända sig till och säga: 'Skydda henne. Skydda åtminstone Judith.' Ja, blind romantisk dåre, som inte ens hade de hundra kvadratkilometer plantage som tydligen påverkade vår far eller det stora hus och den antydning om slavar under sig dag och natt som försonade, jag vill inte säga påverkade, hennes faster. Nej: bara ansiktet hos en man som på något sätt lyckades se flott ut även på hästryggen – en man som såvitt någon (inklusive den far som skulle ge honom en av sina döttrar till äkta) visste antingen inte hade något förflutet över huvud taget eller inte vågade avslöja det – en man som red in i staden från ingenstans med en häst och två pistoler och en skock vilda bestar som han hade jagat och fångat ensam därför att han var starkare i sin fruktan än till och med de var i den hedniska trakt från vilken han hade flytt, och den franska arkitekten som såg ut som om han i sin tur hade jagats och infångats av negrerna – en man som flydde hit och gömde sig, dolde sig bakom aktningssvärdheten, bakom de hundra kvadratkilometer mark som han tog från en okunnig indianstam, ingen vet hur, och ett hus så stort som ett rådhus där han bodde i tre år utan ett fönster eller en dörr eller en säng och ändå kallade det Sutpen's Hundred som om det hade varit en konungs förläning och ärvts i obruten följd från förfäder – ett hem, ställning: en hustru och familj som han, eftersom den var nödvändig som gömställe, accepterade tillsammans med den övriga aktningssvärdheten som han skulle ha accepterat det nödvändiga obehaget och även smärtan från taggar och törnen i ett snår om snåret kunde ha gett honom det skydd han sökte.

”Nej, inte ens en gentleman. Att gifta sig med Ellen eller gifta sig med tiotusen Ellen kunde inte ha gjort honom till en. Inte så att han ville vara en, eller ens bli tagen för en. Nej. Det var inte nödvändigt, eftersom allt han skulle behöva var Ellens och vår fars namn på en äktenskapslicens (eller på någon annan handling som bevisade aktningvärdhet) som folk kunde titta på och läsa precis som han skulle ha velat ha vår fars (eller någon annan aktningvärd mans underskrift) på en skuldsedel därför att vår far visste vem hans far var i Tennessee och vem hans farfar hade varit i Virginia och våra grannar och de människor vi levde bland visste att vi visste och vi visste att de visste att vi visste och vi visste att de skulle ha trott oss beträffande vem han var och var han kom ifrån även om vi hade ljugit, precis som vem som helst kunde ha kastat en blick på honom och vetat att han skulle ljuga om vem han var och var han kom ifrån och varför han kom just genom det faktum att han tydligen måste vägra att säga nånting alls. Och just det faktum att han hade varit tvungen att välja aktningvärdheten att gömma sig bakom var bevis tillräckligt (om någon behövde flera bevis) för att vad han flydde undan måste ha varit någon motsats till aktningvärdhet alltför mörk att tala om. Därför att han var alltför ung. Han var nyss fyllda tjugofem och en tjugofemåring tar inte frivilligt på sig de strapatser och den försakelse som det innebär att röja jungfrulig mark och skapa en plantage i ett nytt land bara för att skaffa pengar; inte en ung man utan något förflutet som han brydde sej om att diskutera, i Mississippi år artonhundratrettiofire, med en flod full av hjulångare lastade med druckna dårar täckta av diamanter och beslutna att göra sig av med sina slavar och sin bomull innan båten kom fram till New Orleans – inte med allt detta bara en natts hård ritt borta och det enda handikappet eller hindret de andra skojarna eller risken att bli satt i land på en sandbank eller i värsta fall ett hamprep. Och han var ingen yngre son som skickats iväg från någon gammal och lugn stat som Virginia eller Carolina med överskottet av negrer för att bryta ny mark, därför att vem som helst kunde ta en titt på hans negrer och säga att dom kanske kom från (förmodligen kom från) ett mycket äldre land än Virginia eller Carolina, men det var inget lugnt land. Och vem som helst kunde ha sett en gång på hans ansikte och vetat att han skulle ha valt floden och till och med vissheten, om repet, framför det han nu

åtagit sig även om han hade vetat att han skulle finna guld som låg begravt och väntade på honom i den jord han köpt.

”Nej. Jag för inte Ellens talan mer än min egen. Jag talar till och med mindre för mig själv, därför att jag hade tjugo år på mig att studera honom, medan Ellen bara hade fem. Och inte ens dessa fem år att se honom utan bara höra i andra hand vad han hade för sig, och inte ens höra mer än hälften av detta, eftersom tydligen ingen visste något alls om hälften av vad han verkligen gjorde under dessa fem år, och hälften av återstoden skulle ingen man ha berättat om för sin hustru och ännu mindre för en ung flicka; han kom hit och spelade upp en show som varade i fem år och Jefferson betalade honom för nöjet genom att åtminstone skydda honom så mycket att man inte berättade för kvinnorna vad han höll på med. Men jag hade hela livet på mej att iaktta honom, eftersom mitt liv tydligen, av vilken anledning har himlen inte ansett det passande att avslöja, var förutbestämt att sluta en eftermiddag i april för fyrtiotre år sedan, eftersom ingen som ens hade så lite att kalla liv som jag hade haft fram till den dagen skulle ha kallat det jag har haft sedan dess för liv. Jag såg vad som hade hänt med Ellen, min syster. Jag såg henne som nästan eremit, där hon iakttog hur dessa två till undergång dömda barn växte upp utan att hon hade någon möjlighet att rädda dem. Jag såg det pris som hon hade betalat för detta hus och denna stolthet; jag såg hur de skuldsedlar på stolthet och förnöjsamhet och frid och allt annat som hon hade skrivit på när hon gick in i kyrkan den kvällen började förfalla till betalning den ena efter den andra. Jag såg hur Judiths giftermål förbjöds utan rim eller reson eller ens skymten av en förklaring; jag såg Ellen dö utan någon annan än mig, ett barn, att vända sig till med en bön att jag skulle skydda hennes enda återstående barn; jag såg Henry försmå sitt hem och sin arvsrätt och sedan återvända och praktiskt taget kasta sin systers tillbedjare som ett blodigt lik vid fällen på hennes brudklänning; jag såg den mannen återvända – det ondas upphov och tillskyndare som hade överlevat alla sina offer – som hade avlat två barn som inte bara skulle krossa varandra och ödelägga hans egen ätt, men min egen likaså, ändå gick jag med på att gifta mig med honom.

”Nej. Jag talar inte för mig själv. Jag skyller inte på min ungdom, eftersom ingen varelse i Södern, man kvinna nigger eller mula, se-

dan artonhundrasextioett hade haft tid eller tillfälle att vara ung, ja, inte ens att höra talas om hur det var att vara ung av dem som hade fått vara det. Jag skyller inte på den nära kontakten: det faktum att jag, en ung kvinna i giftasåldern och vid en tidpunkt då de flesta av de unga män som jag under vanliga omständigheter skulle ha träffat var döda på förlorade slagfält, att jag bodde under samma tak som han i två år. Jag skyller inte på kroppens behov: det faktum att jag, en föräldralös, en kvinna och en utfattig, helt naturligt vände mig till min enda släkting inte för att få beskydd men för att få mat: min döda systems familj: men jag vill se den som förebrår mig, en föräldralös tjugoåring, en ung kvinna utan tillgångar, med en önskan att inte bara rättfärdiga sin egen situation men att försvara en familjs ära vars kvinnors goda namn och rykte aldrig har ifrågasatts, genom att acceptera ett hederligt äktenskapsanbud från en man som hon var tvingad att låta försörja sig. Och framför allt skyller jag inte på mig själv: en ung kvinna som reser sig efter en katastrof som har tagit ifrån henne föräldrar säkerhet och allt, som har sett allt som betytt livet för henne falla i ruiner kring fötterna på några få gestalter som såg ut som män men hade hjältars namn och höghet – en ung kvinna, säger jag, tvingad till daglig och stundlig kontakt med en av dessa män som, trots vad han en gång kan ha varit och trots vad hon kan ha trott eller till och med vetat om honom, hade kämpat under fyra ärorika år för det lands mark och traditioner där hon en gång fötts. Och den man som hade gjort detta skulle även han, trots den aura av skurkaktighet som vidlådde honom, i hennes ögon ha tett sig som en hjälte, om också bara därför att hon associerade honom med de andra, och även han reste sig nu från samma katastrof som hade berövat henne allt, utan något annat att möta den framtid med som väntade Södern än sina blotta händer och det svärd som han åtminstone aldrig hade lämnat ifrån sej och den besegrade överbefälhavarens omnämmande av hans tapperhet i en dagorder. Åh, han var tapper. Jag har aldrig förnekat det. Men att vår sak, våra liv och hopp om framtiden och det förgångnas ära skulle kastas i vågskålen med män som han att försvara dem – män med mod och styrka men utan medlidande eller ära. Är det så underligt att Himlen lät oss förlora?”

”Nej”, sade Quentin.

”Men att det skulle vara vår far, min och Ellens far av alla dem

han kände, av alla dem som brukade rida ditut och dricka och spela med honom och titta på när han slogs med dessa vilda negrer, vilkas döttrar han kanske till och med kunde ha vunnit i kortspel. Att det skulle vara vår far. Hur han kunde ha närmat sig pappa, av vilken anledning; vad det kunde ha varit förutom vanlig artighet mellan två män som möts på en gata, mellan en man som kom från ingenstans eller inte vågade tala om varifrån och vår pappa – en skattmästare i metodistförsamlingen, en köpman som inte var rik och som inte bara inte skulle ha kunnat göra någonting under solen för att öka sina rikedomar eller sina framtidsutsikter, utan som inte ens i sina vildaste fantasier kunde ha ägt någonting som han hade önskat sig eller till och med plockat upp på vägen – en man som varken ägde mark eller slavar utom två hustjänare som han frigav i samma ögonblick som han fick dem, köpte dem, som varken drack eller jagade eller spelade – vad där kunde ha funnits mellan en man som jag säkert vet inte besökte någon kyrka i Jefferson mer än dessa tre gånger – när han först såg Ellen, när man repeterade bröllopsceremonien och när bröllopet sedan ägde rum – en man som vem som helst kunde kasta en blick på och se att han, även om han tydligen inte hade några nu, var van att ha pengar och avsåg att skaffa sig pengar igen och inte skulle hysa några skrupler beträffande metoderna att skaffa dem – den mannen skulle upptäcka Ellen inne i en kyrka. I en kyrka, kom ihåg det, som om det vilat ett olycksöde och en förbannelse över vår familj och Gud själv såg till att detta öde fullbordades och förbannelsen uttömdes till sista droppen. Ja, olycksöde och förbannelse över Södern och över vår familj som om någon av våra förfäder hade valt att placera sin avkomma i ett land som var förutbestämt för olyckan och redan skuggades av förbannelsen, även om det inte precis hade varit vår familj, vår fars stamfäder som hade ådragit sig denna förbannelse för många år sedan och sedan av Himlen tvingats att etablera sig i det land och vid den tid som redan var förbannad. Så att till och med jag, ett barn som fortfarande var alltför litet för att veta mer än detta, trots att Ellen var min egen syster och Henry och Judith mina egna syskonbarn, så fick jag inte fara ditut utan att pappa eller min faster var med och jag fick inte alls leka med Henry och Judith annat än inne i huset (och inte därför att jag var fyra år yngre än Judith och sex år yngre än Henry: var det inte till mig som Ellen

vände sig innan hon dog och sa: 'Skydda dem?') – till och med jag undrade ofta vad vår far eller hans far kunde ha gjort innan han gifte sig med vår mor som Ellen och jag måste sona och ingen av oss räckte till att ensam göra det; vilket brott som begåtts för att vår familj skulle förbannas och bli instrument inte bara för den mannens undergång utan också för vår egen."

"Ja, ma'am", sade Quentin.

"Ja", sade den bistra rösten bortom den orörliga triangeln av otydliga spetsar; och nu tyckte sig Quentin bland de grubblande och diskreta vålnaderna se en liten flickas gestalt, i den pryda kjol och de mamelucker och stela och formella flätor som hörde till den tiden. Hon tycktes stå, gömma sig, bakom det prydliga spjälstaketet till en liten ogästvänlig medelklassgård eller plan och titta ut på den av alla slags troll befolkade värld som var en övergiven bygata med den attityd som barn har som fötts för sent i sina föräldrars liv och är dömda att bedöma allt mänskligt uppträdande med ledning av de vuxnas komplicerade och onödiga dumheter – en attityd så oproportionerligt olycksbådande och fri från humor och djupt allvarligt profetisk i förhållande till åldern även för ett barn som aldrig hade varit ungt. "Därför att jag föddes för sent. Jag föddes tjugotvå år för sent – ett barn för vilket genom avlyssnat vuxenprat min egen systems och mina syskonbarns ansikten hade kommit att bli som ansiktena i en saga om troll mellan kvällsmat och sängdags långt innan jag var tillräckligt gammal eller tillräckligt stor för att få leka med dem, men till vilket denna syster ändå måste vända sej när hon låg döende, med ett av barnen försvunnet och dömt att bli en mördare och det andra dömt att bli änka innan hon ens hade stått brud, och säga: 'Skydda åtminstone henne. Rädda åtminstone Judith.' Ett barn, som ändå med den instinkt som förunnas ett barn kunde ge det svar som de som var äldre än henne tydligen inte kunde formulera: 'Skydda henne? För vem och för vad? Han har redan gett dem livet: han behöver inte skada dem ytterligare. Det är sig själva de behöver skyddas för.'"

Det borde ha varit senare på dagen än det var; det borde ha varit sent, men de gula skårorna av dammgenomflutet solljus dallrade inte högre upp på den osynliga vägg av beklämning som skilde dem åt; solen tycktes knappast ha flyttat sig. Det (rösten, berättandet) tycktes (för honom, för Quentin) ha en anstrykning av detta mot

all logik och allt förnuft stridande hos en dröm som den sovande vet måste ha dykt upp, dödfödd och komplett, under en sekund, medan ändå just det hos drömmen (sanningsskenet) som får drömmaren att tro sig erfara något – skräck eller glädje eller häpnad – är lika beroende av ett formellt erkännande och accepterande av förfluten och ännu förflytande tid som musik eller en tryckt berättelse. ”Ja. Jag föddes för sent. Jag var ett barn som skulle komma ihåg dessa tre ansikten (och även hans) som om jag sett dem för första gången i vagnen den söndagmorgon när den här stan till slut förstod att han hade gjort vägen från Sutpen’s Hundred in till kyrkan till en kapplöpningsbana. Jag var tre år då och hade utan tvivel sett dem tidigare; jag måste ha gjort det. Men jag minns det inte. Jag kan inte ens minnas att jag sett Ellen före den söndagen. Det var som om den syster jag aldrig hade sett tidigare, som innan jag föddes hade försvunnit in i detta trolls eller denna djinns håla, nu hade fått tillåtelse att för en enda dag återvända till den värld som hon hade lämnat, och jag ett barn på tre år, väckt tidigt för detta tillfälle, klädd och lockad som till julafton, för ett tillfälle som betydde mer än till och med julafton, eftersom detta troll eller denna djinn nu till slut hade gått med på att för hustruns och barnens skull komma till kyrkan, att åtminstone låta dem komma i närheten av frälsningen, att åtminstone ge Ellen en chans att kämpa med honom om dessa barns själar på ett slagfält där hon inte bara skulle ha Himlens stöd utan också sin egen familjs och sina likars; ja, att till och med för ett ögonblick underkasta sig frälsningen, eller i brist på den åtminstone chevaleresk för ett ögonblick även om han fortfarande var kvar i fördärvet. Detta är vad jag väntade mig. Detta är vad jag såg där jag stod framför kyrkan mellan pappa och faster och väntade på att vagnen skulle komma den tjugo kilometer långa vägen. Och även om jag måste ha sett Ellen och barnen tidigare, så är detta den vision av första gången jag såg dem som jag skall bära med mig till min död: en glimt som av en annalkande tornado, av vagnen och Ellens vita ansikte inne i den och de två replikerna av hans ansikte i miniatyr flankerande henne, och på framsätet ansiktet och tänderna på den vilda neger som körde hästarna, och han, hans ansikte exakt lika negerns med undantag av tänderna (utan tvivel därför att han hade skägg) – allt i en åska och ett virrvarr av vildögda hästar och av galopperande hovar och damm.

”Åh, där fanns många som uppmuntrade honom, hjälpte honom, gjorde det till en kapplöpning; klockan tio en söndagsmorgon, vagnen på två hjul upp till själva kyrkdörren medan den där vilda negern i sina söndagskläder såg ut precis som en dresserad tiger i dammkappa och hög hatt, och Ellen med blodlöst ansikte som höll om dessa två barn som inte grät och inte behövde hållas om, som satt på var sin sida av henne, fullkomligt orörliga de också, med ansiktena präglade av det barnsligt ohyggliga uttryck som vi den gången inte riktigt förstod innebörden av. Åh ja, det var många som hjälpte och uppmuntrade honom; inte ens han skulle ha kunnat ordna en kappkörning utan att ha någon att tävla med. Därför att det var inte ens den allmänna opinionen som satte stopp för honom, inte ens de män som kunde ha haft hustrur och barn i vagnar att köras omkull och ner i dikena: det var pastorn själv som talade för kvinnorna i Jefferson och Yoknapatawpha County. Så han slutade komma till kyrkan själv; nu var det bara Ellen och barnen i vagnen på söndagsförmiddagarna, så vi visste att det åtminstone inte skulle bli någon vadhållning nu, eftersom ingen kunde säga om det var en riktig kappkörning eller inte, eftersom det nu, när hans ansikte inte längre fanns där, bara var den vilda negerns fullkomligt outgrundliga ansikte med tänderna glimmande en smula, så att vi nu aldrig kunde veta om det var en kappkörning eller om hästarna skenade, och om det fanns någon triumf så var det i uttrycket i ansiktet tjugo kilometer bort vid Sutpen's Hundred, vilket inte ens behövde ses eller vara närvarande. Det var negern nu, som när han passerade en annan vagn talade till detta spann lika väl som till sitt eget – sade någonting utan ord, behövde antagligen inga ord, på det språk som de sov med i träskets gytta och förde med sig hitut från vad det nu var för mörk djungel han hade hittat dem i och fört dem hit – dammet, åskan, vagnen virvlande upp till kyrkporten medan kvinnor och barn skrek och skingrades framför den och män grep efter det andra spannets tyglar. Och negern släppte av Ellen och barnen vid porten och körde spannet till dungen där man brukade binda hästarna och slog hästarna för att de hade skenat; det var till och med en däre som försökte hindra honom en gång och negern vände sig mot honom med käppen lyftad och visade tänderna en smula och sa, 'Marster säger; jag gör. Ni tala med marster.'

”Ja. Från dem; från dem själva. Och den här gången var det inte

ens pastorn. Det var Ellen. Faster och pappa pratade och jag kom in och faster sade 'Gå ut och lek', fast även om jag inte kunde ha hört nånting genom dörren, så kunde jag repeterat vad dom sade: 'Din dotter, din egen dotter', sade min faster; och pappa: 'Ja. Hon är min dotter. När hon vill att jag ska lägga mig i det så kommer hon att säga det till mig.' Därför att den här söndagen när Ellen och barnen kom ut på trappan, så var det inte vagnen som väntade, det var Ellens faetong med det gamla lugna stoet som hon själv körde och den stallpojke som han hade köpt i stället för den vilda negern. Och Judith tittade en gång på faetongen och fick klart för sig vad det betydde och började skrika, skrek och sparkade medan de bar henne in i huset igen och lade henne till sängs. Nej, han var inte närvarande. Inte heller påstår jag att det fanns ett triumferande ansikte dolt bakom en gardin i något fönster. Förmodligen skulle han ha blivit lika häpen som vi blev eftersom vi alla vid det här laget hade klart för oss att vi stod inför något annat än ett barns ilska eller till och med hysteri: att hans ansikte hade funnits i denna vagn hela tiden; att det hade varit Judith, en sexårs flicka, som hade eggat och bemyndigat den där negern att få spannet att skena. Inte Henry, kom ihåg det; inte pojken, vilket skulle ha varit upprörande nog; utan Judith, flickan.

"I samma ögonblick som pappa och jag kom in genom grindarna den eftermiddagen och började gå upp mot huset, kunde jag känna det. Det var som om nånstans i denna söndageftermiddags stillhet och frid barnets skrik fortfarande existerade, dröjde kvar, inte som ljud nu men som någonting för huden att höra, för håret på huvudet att höra. Men jag frågade inte genast. Jag var bara fyra år då; jag satt i vagnen bredvid pappa som jag hade stått mellan honom och faster framför kyrkan den där första söndagen när jag hade klätts fin för att komma och träffa min syster och min systerson och min systerdotter för första gången, och tittade på huset. Jag hade naturligtvis varit inne i det tidigare också, men även när jag nu såg det för den första gång jag kunde minnas så tycktes jag redan veta hur det skulle komma att se ut, precis som jag tycktes veta hur Ellen och Judith och Henry skulle se ut innan jag såg dem den gången som jag alltid minns som den första. Nej, jag frågade inte ens då, bara såg på detta stora tysta hus och sa 'Vilket rum är Judith sjuk i, pappa?' med ett barns stillsamma fallenhet för att acceptera det oförklarliga, även

om jag nu vet att jag redan då undrade vad Judith hade sett när hon kom ut och fann faetongen i stället för vagnen, den tama stallpojken i stället för vilden; vad hon hade sett i denna faetong som såg så oskyldig ut för oss andra – eller värre, vad hon hade saknat när hon fick se faetongen och började skrika. Ja, en stillsam het tyst söndagseftermiddag precis som den här eftermiddagen; jag kan ännu minnas den ytterliga tystnaden i detta hus när vi gick in i det och om vilket jag genast visste att han var frånvarande utan att veta att han just då satt i vildvinsbersån och drack med Wash Jones. Jag visste bara, i samma ögonblick som pappa och jag gick över tröskeln, att han inte fanns där: som om jag med nåt slags nästan allvetande övertygelse visste att han inte behövde stanna och bevittna sin triumf – och att denna, i jämförelse med vad som skulle komma, var en lapprisak som inte ens vi behövde lägga märke till. Ja, detta tysta mörklagda rum med spjäljalsuerna neddragna och en negerkvinna som satt bredvid sängen med en solfjäder och Judiths vita ansikte på kudden under en kompress indränkt med kamfer, jag antog då att hon sov: kanske var det sömn eller kunde kallas för sömn: och Ellens ansikte vitt och lugnt och pappa sade 'Gå ut och leta reda på Henry och fråga om han vill leka med dig, Rosa' och så stod jag utanför denna tysta dörr i denna tysta övre hall därför att jag var rädd för att avlägsna mig ens från den, därför att jag kunde höra sabbats-eftermiddagsstillheten i detta hus dåna högre än åskan, högre till och med än ett triumferande skratt.

”Tänk på barnen”, sade pappa.

”Tänk på barnen?” sade Ellen. 'Vad gör jag annat? Vad gör jag annat än ligger vaken om nätterna och tänker på dem?' Varken pappa eller Ellen sa: Kom tillbaka hem. Nej: Detta hände innan det blev modernt att reparera sina misstag genom att vända ryggen åt dem och springa. Det var bara de två lågmälda rösterna bakom den blanka dörren som kunde ha diskuterat någonting ur en tidning; och jag, ett barn som stod tätt intill dörren därför att jag var rädd för att vara där men ännu räddare för att gå därifrån, stod orörlig bredvid dörren som om jag försökte få mig att bli till ett med det mörka träet och därför osynlig, som en kameleont, lyssnade till hur husets levande ande, väsen, eftersom något av Ellens liv och anda nu hade krupit in i det precis som hans, andades med ett långt utdraget neutralt ljud av seger och misströstan, av triumf och även skräck.

”’Älskar du den där ...’ sade pappa.

”’Pappa’, sade Ellen. Det var allt. Men jag kunde se hennes ansikte just då lika tydligt som pappa kunde ha gjort, med samma uttryck som det hade haft i vagnen den där första söndagen och dom andra söndagarna. Så kom en tjänare in och sade att vår vagn var framkörd.

”Ja. Från dem själva. Inte från honom, inte från någon, precis som ingen kunde ha räddat dem, inte ens han själv. Därför att han nu visade oss varför denna triumf hade varit för liten för att han skulle lägga märke till den. Det vill säga, han visade Ellen: inte mig. Jag var inte där; det var sex år nu, under vilka jag knappast hade sett honom. Vår faster var borta nu och jag skötte hushållet åt pappa. Kanske en gång om året för pappa och jag ditut och åt middag och kanske fyra gånger om året brukade Ellen och barnen komma in och tillbringa en dag hos oss. Inte han; inte som jag vet, han gick aldrig in i det här huset igen sedan han och Ellen hade gift sig. Jag var ung då; jag var till och med tillräckligt ung för att tro att detta berodde på något envist glödande kol, om inte ånger, även hos honom. Men nu vet jag bättre. Nu vet jag att det helt enkelt var därför att det, sedan pappa hade gjort honom respekterad genom att ge honom en hustru, inte fanns något annat han ville ha av pappa och sålunda kunde inte ens vanlig tacksamhet, och ännu mindre hänsyn till det passande, tvinga honom att försaka sina egna nöjen under en så lång tid som det skulle ha tagit honom att äta middag med sin hustrus familj. Så jag såg sällan till dem. Jag hade inte tid att leka nu, även om jag någonsin skulle ha fått lust att göra det. Jag hade aldrig lärt mig hur och jag såg ingen anledning att försöka lära mig nu, även om jag hade haft tid.

”Så det var sex år nu, även om det faktiskt inte var någon hemlighet för Ellen, eftersom det tydligen hade pågått ända sedan han slog sista spiken i huset, den enda skillnaden mellan nu och hans ungarlöstid den att de nu brukade tjudra spannen och ridhästarna och mulorna i dungen bakom stallet och så komma fram över betesängen, osedda från huset. Därför att det fortfarande var gott om dem; det var som om Gud eller djävulen hade dragit fördel just av hans laster för att skaffa vittnen till hur förbannelsen drabbade oss, inte bara bland folk ur vår egen krets, utan bland själva det avskum och slödder som inte skulle ha kunnat närma sig själva huset under

några andra omständigheter, inte ens från baksidan. Ja, Ellen och de två barnen ensamma i detta hus tjugo kilometer från stan, och därnere i stallet en öppen fyrkant av ansikten i lyktskenet, de vita ansiktena på tre sidor, de svarta på den fjärde, och inne i fyrkanten två av hans vilda negrer, kämpande, nakna, inte som vita män kämpar, med regler och vapen, utan som negrer kämpar för att göra varandra så illa som möjligt så fort som möjligt. Ellen visste det, eller trodde att hon visste; det var inte det. Hon accepterade det – hon fann sig inte: accepterade – som om det fanns ett andrum i skymfen där man kan acceptera den nästan med tacksamhet, eftersom man kan säga till sig själv, *tack Gud, detta är allt; nu vet jag åtminstone alltsammans* – tänkte det, klängde sig fortfarande fast vid det när hon rusade in i stallet den natten medan just de män som hade smugit sig in i det från baksidan drog sig undan för henne med åtminstone en liten rest av anständighet, och Ellen såg, inte de två svarta bestar som hon hade väntat sig att få se, utan i stället en vit och en svart, båda nakna till midjan och grävande efter varandras ögon med tummarna som om de inte bara borde ha varit av samma färg, utan borde ha varit täckta med hår också. Ja. Det verkar som om han vid vissa tillfällen, kanske vid slutet av kvällen, av föreställningen, som final eller kanske som något han helt kallt hade planerat för att säkra sin maktställning, sin överlägsenhet, själv brukade gå in i ringen med en av negrerna. Ja. Det var vad Ellen såg: hennes man och hennes barns far stod där naken och flämtande och blodig till midjan och negern, som tydligen just hade fallit, låg vid hans fötter, också blodig, fast det mot negerns hud såg ut som olja eller svett – Ellen sprang nedför kullen från huset, barhuvad, i tid för att höra ljudet, skriket, hörde det medan hon fortfarande sprang i mörkret och innan åskådarna visste att hon var där, hörde det till och med innan en av åskådarna råkade säga, 'Det är en häst' sedan 'Det är en kvinna' sedan 'Herre Gud, det är ett barn' – sprang in och åskådarna ryggade bakåt så att hon kunde se Henry störta ut ur hopen av negrer som hade hållit honom, skrikande och spyende – stannade inte, tittade inte ens på de ansikten som ryggade undan från henne när hon föll på knä i smutsen på stallgolvet för att lyfta upp Henry och tittade inte på Henry heller utan upp på *honom*, där han stod och till och med visade tänderna under skägget nu och en annan neger som torkade blodet av hans kropp med en jutesäck.

'Ni ursäktar oss säkert, mina herrar', sade Ellen. Men de var redan på väg därifrån, nigger och vit, slank ut igen som de hade slunkit in, och Ellen såg inte på dem nu heller utan knäböjde i smutsen medan Henry klängde sig fast vid henne och grät, och han stod där fortfarande medan en tredje nigger räckte *honom* hans skjorta eller rock som om plagget varit en käpp och han en orm i en bur. 'Var är Judith, Thomas?' sa Ellen.

" 'Judith?' sade han. Åh, han ljög inte; hans egen triumf hade överträffat honom; han hade byggt upp det onda till och med bättre än han själv kunde ha hoppats på. 'Judith? Ligger hon inte i sin säng?'

" 'Ljug inte för mig, Thomas', sade Ellen. 'Jag kan förstå varför du tar med dig Henry hit ner för att titta på det här, varför du vill att Henry ska se det här; jag skall försöka att förstå det; ja, jag skall tvinga mig själv att försöka förstå det. Men inte Judith, Thomas. Inte min lilla flicka, Thomas.'

" 'Jag väntar inte att du skall förstå det', sade han. 'Därför att du är en kvinna. Men jag tog inte med mig Judith hit. Jag skulle inte ta ner henne hit. Jag väntar inte att du skall tro det. Men jag svär på det.'

" 'Jag önskar att jag kunde tro dig', sade Ellen. 'Jag vill tro dig.' Sedan började hon ropa. 'Judith!' ropade hon med en röst som var lugn och mjuk och fylld av förtvivlan: 'Judith, älskling! Dags att gå och lägga sig.'

"Men jag var inte där. Jag var inte där för att se de två Sutpen-ansiktena den gången – ett på Judith och ett på negerflickan bredvid henne – där de tittade ner genom den fyrkantiga gluggen från höskullen."